

بررسی تأثیر کیفیت حسابداری بر هزینه سرمایه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

دکتر زهره حاجیها*

ندا سبحانی**

چکیده

هدف این پژوهش بررسی رابطه بین کیفیت حسابداری و هزینه سرمایه در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. اطلاعات مورد نیاز برای این پژوهش از صورت‌های مالی 91 شرکت در دوره زمانی 1383 تا 1389 جمع آوری شده است. در این پژوهش، کیفیت حسابداری با استفاده از طریق دو معیار اندازه مؤسسه حسابداری و تداوم همکاری مؤسسه حسابداری با صاحبکار سنجش شده و به منظور محاسبه هزینه سرمایه از نسبت سود به قیمت تعدیل شده صنعت استفاده شده است. فرضیه‌های پژوهش با استفاده از آزمون تحلیل رگرسیون ترکیبی، مورد آزمون قرار گرفته‌اند. نتایج نشان داد که اندازه مؤسسه حسابداری و تداوم همکاری بین مؤسسه حسابداری و صاحبکار رابطه معکوس و معناداری با هزینه سرمایه شرکت دارند. بنابراین، می‌توانیم نتیجه بگیریم که کیفیت حسابداری، باعث کاهش هزینه سرمایه شرکت‌های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌شود

* استادیار گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شرق

** کارشناس ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اسلامشهر

نویسنده مسئول مقاله: زهره حاجیها (Email: z_hajiha@yahoo.com)

تاریخ پذیرش: 92/6/23

تاریخ دریافت: 91/5/25

واژه‌های کلیدی: هزینه سرمایه، کیفیت حسابرسی، اندازه مؤسسه حسابرسی، تداوم همکاری مؤسسه حسابرسی با صاحبکار.

مقدمه

حسابرسی صورت‌های مالی اثرات منفی جدایی مالکیت از مدیریت را به وسیله کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین استفاده‌کنندگان و تهیه‌کنندگان صورتهای مالی، کاهش می‌دهد. بنابراین، حسابرسی وسیله‌ای برای کاهش ریسک اطلاعاتی برای استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی است (فرناندو¹، 2008). توجه به این نکته که ریسک اطلاعات گزارش شده بر بازده مورد انتظار سرمایه‌گذاران مؤثر است. برای مدیران بسیار مهم می‌باشد. ریسک اطلاعاتی بستگی به میزان اطلاعات محرمانه و عدم دقت اطلاعات عمومی گزارش شده دارد (فرانسیس و همکاران²، 2005). بنابراین، از آنجاکه واحدهای اقتصادی همواره به منظور افزایش ارزش شرکت و ثروت سهامداران به دنبال کاهش هزینه سرمایه خود هستند، می‌توانند با ارائه صورت‌های مالی که با کیفیت بالا حسابرسی شده‌اند، به اهداف خود دست یابند؛ چراکه بدون انجام حسابرسی یا انجام حسابرسی با کیفیت پایین سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان خارج از شرکت نسبت به اطلاعات تهیه شده به وسیله مدیریت تردید خواهند کرد و بنابراین، یا سرمایه‌گذاری نمی‌کنند و یا نرخ بازده بسیار بالایی را به علت پذیرفتن ریسک طلب می‌کنند (احمد و همکاران³، 2008).

از کیفیت حسابرسی تعاریف گوناگونی به عمل آمده است؛ یکی از متداول‌ترین آن‌ها، تعریفی است که توسط «دی آنجلو»⁴ در سال 1981 ارائه شده است. او کیفیت حسابرسی را این‌گونه تعریف کرده است: ارزیابی (استنباط) بازار، از احتمال اینکه حسابرس (1) موارد تحریفات با اهمیت در صورت‌های مالی و یا سیستم حسابداری صاحب کار را کشف کند، و (2) تحریف با اهمیت کشف شده را گزارش دهد. احتمال اینکه حسابرس موارد تحریفات با اهمیت را کشف کند، به شایستگی حسابرس، و احتمال اینکه حسابرس این موارد کشف شده را گزارش کند، به استقلال حسابرس بستگی دارد (دی آنجلو، 1981). پژوهشگران بسیاری از جمله احمد و همکاران (2008)، فرناندو و همکاران

(2008) و استاکز و همکاران⁵ (2009) اظهار کرده‌اند که کیفیت بالای حسابرسی هزینه سرمایه شرکت‌ها را کاهش می‌دهد. بنابراین هدف این پژوهش بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی با استفاده از دو شاخص اندازه مؤسسه حسابرسی و تداوم همکاری مؤسسه حسابرسی با صاحبکار، بر هزینه سرمایه شرکت می‌باشد.

مبانی نظری پژوهش

پژوهش‌های متعددی رابطه بین سه نقش اصلی حسابرسی با عنوان‌های نقش نظارتی، نقش اطلاعاتی و نقش بیمه را که توسط والاس⁶ (1980) مطرح شده، با کیفیت حسابرسی نشان می‌دهند. در پژوهش حاضر نقش‌های نظارتی و اطلاعاتی حسابرسی بیشتر مورد تأکید قرار گرفته است.

نقش نظارتی حسابرسی دلالت بر این دارد که حسابرسی اطمینان بیشتری در مورد استفاده از منابع واگذار شده به وسیله مالکین به وجود می‌آورد. یکی از مؤلفه‌های هزینه نمایندگی، هزینه نظارت مدیران است. بنابراین، می‌توان ادعا کرد که نقش نظارتی حسابرسی عامل موثری در کاهش مشکلات نمایندگی است. اثربخشی حسابرسی به عنوان ناظر از طرف مالکین، در صرف ریسک (بازده اضافی دارای دارای ریسک) تقاضا شده به وسیله مالکین، منعکس خواهد شد و منجر به هزینه سرمایه کمتر می‌شود (فرناندو و همکاران، 2008).

یکی از اثرات منفی جدایی مالکیت از مدیریت، عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سرمایه‌گذاران است. عدم تقارن اطلاعاتی به وسیله اطلاعات معتبر و شفاف کاهش داده می‌شود. بنابراین، باید ریسک متصور سرمایه‌گذاران نیز کاهش یابد (فرناندو، 2008). فرانسیس و همکاران (2005) و لمبرت و همکاران⁷ (2006) دریافتند که اطلاعات بیشتر، هزینه سرمایه را از طریق بهبود تسهیم ریسک⁸، کاهش می‌دهد. تأثیر حسابرسی در کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و ریسک مرتبط با آن، تابع کیفیت حسابرسی است.

نقش نظارتی و نقش اطلاعاتی حسابرسی نشان می‌دهد که کیفیت بالای حسابرسی به هزینه سرمایه کمتر برای شرکت‌ها منجر خواهد شد (جنبه تکنیکی حسابرسی). نقش بیمه حسابرسی نشان می‌دهد که بیشتر، منابع مالی‌ای که حسابرس به عنوان اعتبار دهنده به صورت‌های مالی دارد، هزینه سرمایه شرکت را کاهش می‌دهد. چرا که در صورت وارد شدن خسارت به استفاده کنندگان صورت‌های مالی و مقصر بودن حسابرس، وی موظف است خسارت‌های وارده را تقبل نماید (جنبه جبران‌کننده حسابرسی) (فرناندو، 2008).

پیشینه پژوهش

کارجلالین⁹ (2010) رابطه کیفیت حسابرسی و هزینه بدهی را در شرکت‌های سهامی خاص در فنلاند مورد بررسی قرار داد. نتایج پژوهش وی نشان داد که حسابرسان چهار مؤسسه حسابرسی بزرگ و حسابرسی‌های مشترک با بیش از یک حسابرس مسئول با کاهش هزینه بدهی ارتباط دارند. همچنین، شرکت‌هایی که دارای گزارش حسابرسی مشروط و کیفیت پایین ارقام تعهدی هستند، هزینه بدهی بالایی دارند. چن و همکاران¹⁰ (2010)، تأثیر کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود و هزینه سرمایه شرکت‌های دولتی و غیر دولتی در چین را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد به دلیل تفاوت در ماهیت مالکیت، روابط نمایندگی و ریسک‌های ورشکستگی، شرکت‌های دولتی انگیزه‌های کمتری برای مدیریت سود دارند؛ بنابراین، زمانی که هم شرکت‌های دولتی و هم شرکت‌های غیردولتی حسابرسان با کیفیت بالا استخدام می‌کنند، مدیریت سود در شرکت‌های غیردولتی کاهش بیشتری نسبت به شرکت‌های دولتی پیدا می‌کند. همچنین، آن‌ها دریافتند که با استخدام حسابرسان با کیفیت بالاتر، هزینه سرمایه در شرکت‌های غیردولتی نسبت به شرکت‌های دولتی کاهش معناداری داشته است.

احمد و همکاران (2008)، به بررسی رابطه کیفیت حسابرسی، ساز و کارهای (=مکانیزم‌های) نظارت جایگزین و هزینه سرمایه پرداختند. آن‌ها به بررسی این موضوع پرداختند که آیا استفاده از حسابرسان متخصص در یک صنعت، هزینه سرمایه را برای

مشتریان شرکت‌های بزرگ حسابرسی کاهش می‌دهد یا خیر؟ نتایج مطالعه آنان نشان داد که شرکت‌هایی که حسابرسان مؤسسات بزرگ حسابرسی را که در یک صنعت تخصص دارند، استخدام می‌کنند، هزینه سرمایه کمتری نسبت به شرکت‌هایی که از این گونه حسابرسان استفاده نمی‌کنند، دارند. فرناندو و همکاران (2008)، در پژوهشی ویژگی‌های کیفیت حسابرسی مرتبط با حسابرس و ارتباط حسابرس - مشتری را بر هزینه سرمایه بررسی کردند. آن‌ها دو ویژگی مربوط به حسابرس، یعنی اندازه حسابرس و تخصص حسابرس، در صنعت، و دو ویژگی ارتباط بین حسابرس - مشتری، یعنی تداوم همکاری با صاحبکار و اظهار نظر حسابرس را به عنوان شاخص‌های کیفیت حسابرسی در نظر گرفتند. آن‌ها دریافتند که سه ویژگی اندازه مؤسسه حسابرسی، تخصص حسابرس در یک صنعت و دوره تصدی حسابرس، با هزینه سرمایه رابطه منفی دارند؛ همچنین، دریافتند که اگر حسابرس اظهار نظری غیر از اظهار نظر مقبول صادر کند، هزینه سرمایه شرکت افزایش خواهد یافت.

جوی و همکاران¹¹ (2008)، به بررسی رابطه بین اندازه مؤسسه حسابرسی، کیفیت حسابرسی و قیمت‌گذاری حسابرسی پرداختند. نتایج نشان داد که اندازه مؤسسه رابطه مثبت معناداری با کیفیت حسابرسی و حق‌الزحمه حسابرسی دارد. مانسی و همکاران¹² (2004)، در بررسی رابطه کیفیت حسابرسی و دوره تصدی و هزینه سرمایه دریافتند که با افزایش دوره تصدی، هزینه سرمایه کاهش می‌یابد. به نظر می‌رسد پژوهشی که مستقیماً روی رابطه کیفیت حسابرسی و هزینه سرمایه تمرکز کرده باشد، در ایران انجام نشده است، اما برخی پژوهش‌های مرتبط در ادامه مرور می‌شود.

نونهال نهر و همکاران (1389)، رابطه بین کیفیت حسابرسی و قابلیت اتکای اقلام تعهدی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که شرکت‌های حسابرسی شده توسط حسابرسان با کیفیت بالا دارای ضریب پایداری اقلام تعهدی بیشتری بوده و در نتیجه، قابلیت اتکای اقلام تعهدی بالایی دارند. بولو و همکاران (1389)، تاثیر تغییر حسابرس مستقل را بر شفافیت اطلاعاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس مورد بررسی

قرار دادند. در این راستا تأثیر تغییر حسابرِس مستقل بر رتبه شفافیت اطلاعاتی شرکت‌ها و تعدیلات سنواتی مورد آزمون قرار گرفت. نتایج نشان داد که تغییر حسابرِس مستقل بر شفافیت اطلاعاتی شرکت‌ها تأثیری ندارد.

رحمانی و فلاح نژاد (1389)، رابطه کیفیت اقلام تعهدی با هزینه سرمایه سهام عادی را بررسی کردند. نتایج گویای وجود رابطه معنادار بین کیفیت اقلام تعهدی و هزینه سرمایه سهام عادی است. نتایج نشان داد که بین جزء غیراختیاری اقلام تعهدی با هزینه سرمایه سهام عادی، نسبت به جزء اختیاری آن رابطه قوی‌تری وجود دارد. عرب مازار یزدی و همکاران (1388)، به بررسی تأثیر کیفیت گزارشگری مالی و ریسک اطلاعاتی بر هزینه سرمایه پرداختند. یافته‌های پژوهش آن‌ها بیانگر آن بود که هزینه سرمایه شرکت‌های با کیفیت اقلام تعهدی پایین از هزینه سرمایه شرکت‌های با کیفیت اقلام تعهدی بالا، بیشتر است. هم‌چنین طبق یافته‌های این پژوهش تأثیر کیفیت اقلام تعهدی اختیاری بر هزینه سرمایه بیشتر از تأثیر کیفیت اقلام تعهدی غیراختیاری (ذاتی) است.

تقفی و همکاران (1389)، در پژوهش خود با عنوان هزینه حقوق صاحبان سهام و متغیرهای حسابداری محرک ریسک، رابطه متغیرهای اساسی حسابداری برای به دست آوردن ریسک منظور شده در حقوق صاحبان سهام، که با هزینه حقوق صاحبان سهام اندازه‌گیری می‌شود، را تحلیل نمودند. نتایج پژوهش آن‌ها از مفید بودن اطلاعات حسابداری در تعیین ریسک و انعکاس آن‌ها به عنوان منابع ریسک حمایت می‌کند. هاشمی و همکاران (1390)، تأثیر محافظه‌کاری شرطی بر هزینه سرمایه سهام عادی را بررسی نمودند و دریافتند که بین محافظه‌کاری شرطی و هزینه سرمایه سهام عادی شرکت رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.

فرضیه‌های پژوهش

محققان بسیاری از جمله کیم و همکاران¹³ (2003) ارتباط مثبت بین اندازه موسسه حسابرسی و کیفیت حسابرسی را تأیید کرده‌اند. حسابرسان موسسات بزرگ حسابرسی

منابع مالی لازم برای انجام بهتر نقش‌های نظارتی، اطلاعاتی و بیمه را دارند. فرناندو و همکاران (2008)، نشان دادند که استفاده از حسابرسان موسسات بزرگ حسابرسی، هزینه سرمایه شرکت‌ها را کاهش می‌دهد. بنابراین، فرضیه اول پژوهش را می‌توان به صورت زیر مطرح نمود:

فرضیه 1: اندازه مؤسسه حسابرسی رابطه معناداری با هزینه سرمایه شرکت دارد. میرس و همکاران¹⁴ (2003) به این نتیجه رسیدند که تداوم طولانی‌تر همکاری حسابرس و صاحبکار، مدیریت ارقام حسابداری را محدود می‌کند و این امر نشان دهنده بالا رفتن کیفیت حسابرسی با افزایش مدت همکاری وی با یک صاحبکار مشخص است. کارسلو و نگی¹⁵ (2004) بیان کردند که بالا بودن دوره تصدی حسابرس موجب افزایش شناخت و تخصص حسابرس در صنعت صاحبکار شده و موجب افزایش کیفیت حسابرسی می‌شود. اما به عقیده بعضی از محققان دیگر از جمله کمران و همکاران¹⁶ (2005) و جکسون و همکاران¹⁷ (2007) تغییر حسابرس به صورت اجباری، باعث حفظ استقلال حسابرس می‌شود. بنابراین، تأثیر تداوم همکاری با صاحبکار بر کیفیت حسابرسی هنوز مشخص نیست. حال با توجه به دو رویکرد مطرح شده، فرضیه دوم به صورت زیر بیان می‌شود:

فرضیه 2: تداوم همکاری مؤسسه حسابرسی و صاحبکار رابطه معناداری با هزینه سرمایه آن شرکت دارد.

الگوی پژوهش و تعریف متغیرها

در این پژوهش از الگویی که پژوهش‌گرانی از جمله فرانسیس و همکاران (2005)، گری و همکاران¹⁸ (2009)، استاکز و همکاران (2009) و رحمانی و فلاح نژاد (1389) در پژوهش خود استفاده کرده‌اند، بهره گرفته شده است. الگوی پژوهش به شرح زیر است:

$$\text{IndEP}_{j,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{Growth}_{j,t} + \beta_2 \text{Leverage}_{j,t} + \beta_3 \text{Beta}_{j,t} + \beta_4 \text{Size}_{j,t} + \beta_5 \text{EQ}_{j,t} + \beta_6 \text{AQ}_{j,t} + \varepsilon_{j,t} \quad (1)$$

در الگوی شماره (1) عنوان متغیرها و نحوه اندازه‌گیری آن‌ها به شرح زیر است:

نسبت سود به قیمت تعدیل شده صنعت (IndEP): نسبت سود به قیمت شرکت t در سال t به میانه سود به قیمت صنعت است (که از میانه سود به قیمت شرکت‌های هر صنعت در نمونه مورد بررسی به دست می‌آید). این نسبت، شاخص اندازه‌گیری متغیر وابسته پژوهش یعنی هزینه سرمایه است. برای کنترل سایر متغیرهای تاثیرگذار بر هزینه سرمایه بر طبق پژوهش استاکز و همکاران (2009) و فرانسیس و همکاران (2005)، متغیرهای زیر به عنوان متغیرهای کنترل معرفی شده‌اند:

رشد (Growth): رشد شرکت t در سال t (ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام در سال t به ارزش دفتری در سال $t-1$) می‌باشد. پیش‌بینی می‌شود که شرکت‌های در حال رشد هزینه سرمایه بالاتری دارند.

کیفیت سود (EQ): منظور از کیفیت سود به طور عام نزدیک بودن سود عملیاتی به جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی است. در این تحقیق برای سنجش کیفیت سود از کل اقلام تعهدی (TAC): که یکی از معیارهای سنجش کیفیت سود است استفاده می‌کنیم.

بتا (Beta): از داده‌های ماهانه و بر مبنای الگوی CAPM برآورد شده و برای هر شرکت از اطلاعات سه سال گذشته (36 ماه) استفاده می‌شود. این شاخص نشان‌دهنده ریسک شرکت است.

اهرم مالی (Leverage_{i,t}): به صورت کل بدهی تقسیم بر کل دارایی تعریف شده است.

اندازه شرکت (Size_{i,t}): لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌های شرکت t در سال t . ریسک شرکت‌های بزرگ کمتر بوده و در نتیجه، بازده مورد انتظار سهامداران و هزینه سرمایه آن‌ها کمتر است، انتظار داریم اندازه شرکت نیز روی هزینه سرمایه تأثیر منفی داشته باشد.

کیفیت حسابداری (AQ): شاخص اندازه‌گیری متغیر مستقل پژوهش یعنی کیفیت حسابداری است که خود از طریق دو شاخص در این تحقیق به شرح زیر اندازه‌گیری می‌شود:

اندازه مؤسسه حسابرسی (Audit-Size): سازگار با پژوهش آذین فر و حساس یگانه (1389)، در این پژوهش اندازه یک متغیر موهومی است، بدین ترتیب که اگر حسابرس شرکت، سازمان حسابرسی باشد، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر به این متغیر اختصاص می یابد.

تداوم همکاری (Audit-Tenure): در این پژوهش، با توجه به دستورالعمل سازمان بورس اوراق بهادار، انتخاب حسابرس برای چهار سال متوالی به عنوان شاخص تداوم همکاری در نظر گرفته شده است؛ یعنی اگر رابطه شرکت با حسابرس برای چهار سال تداوم داشته باشد، عدد یک و در غیر این صورت، عدد صفر به این متغیر اختصاص می یابد.

جامعه آماری و نمونه پژوهش

جامعه آماری در این پژوهش شامل شرکت های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است و در مورد نمونه پژوهش، نمونه گیری تصادفی سیستماتیک از جامعه انجام شده است. شرکت هایی در قلمرو مکانی پژوهش قرار گرفتند که دارای کلیه ویژگی های زیر باشند:

1. شرکت در دوره مطالعه تغییر سال مالی نداده باشد، 2. شرکت تا پایان سال 1382 در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشد، 3. شرکت های نمونه جزو شرکت های سرمایه گذاری، لیزینگ، بانک ها و واسطه گری های مالی نباشند، 4. اطلاعات مالی شرکت در دوره مورد مطالعه در دسترس باشد و 5. شرکت وقفه معاملاتی بیش از یک سال نداشته باشد.

پس از اعمال این شرایط، نمونه آماری پژوهش شامل 91 شرکت عضو بورس اوراق بهادار تهران شده است. قلمرو زمانی پژوهش نیز دوره 7 ساله 1383 تا 1389 می باشد.

روش گردآوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات

در این پژوهش از روش کتابخانه‌ای جهت مطالعه و ارائه مبانی نظری استفاده شده است و اطلاعات مالی، از نرم‌افزار شرکت ره‌آورد نوین و بررسی صورت‌های مالی و با مراجعه به سایت رسمی بورس اوراق بهادار تهران جمع‌آوری شده است. فرضیه‌های پژوهش با استفاده از آزمون تحلیل رگرسیون ترکیبی آزمون شده است.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

در جدول شماره 1 آمار توصیفی متغیرهای پژوهش ارائه شده است. در جدول شماره 1، میانگین، انحراف معیار، واریانس، ضرایب چولگی و کشیدگی متغیرهای پژوهش نشان داده شده است. انحراف ضرایب چولگی و کشیدگی تمامی متغیرها، به غیر از متغیر رشد شرکت، بزرگتر از قدرمطلق $1/96$ است که بیانگر نامتقارن بودن توزیع و همچنین، انحراف منحنی توزیع از شکل نرمال است. انحراف ضریب چولگی متغیر رشد شرکت کوچکتر از قدرمطلق $1/96$ است که بیانگر متقارن بودن توزیع متغیر است. میانگین هزینه سرمایه برابر $1/018$ بیانگر این است که به طور متوسط هزینه سرمایه شرکت‌های نمونه برابر این مقدار بوده است و انحراف معیار نیز نشان می‌دهد که پراکندگی متغیر هزینه سرمایه در شرکت‌های نمونه برابر $0/496$ می‌باشد. در جدول شماره 2، فراوانی و درصد فراوانی متغیرهای مستقل پژوهش، یعنی اندازه مؤسسه حسابرسی و تداوم همکاری مؤسسه حسابرسی و صاحبکار که شاخص‌های کیفیت حسابرسی هستند، نشان داده شده است. این متغیرها از نوع موهومی بوده و با کدهای صفر و یک معرفی شده‌اند.

جدول شماره 1. شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی متغیرهای تحقیق

متغیرهای تحقیق	تعداد	میانگین	انحراف معیار	واریانس	چولگی	کشیدگی
IndEP	637	1/018	0/496	0/246	5/375	62/220
Growth	637	0/213	0/763	0/583	-0/105	37/143
Leverage	637	0/620	0/201	0/040	0/751	5/888
Beta	637	0/313	1/520	2/309	-2/101	17/221
Size	637	3/201	1/330	1/769	0/724	1/303
EQ	637	0/852	7/266	52/792	8/507	113/279

جدول شماره 2. شاخص‌های فراوانی و درصد فراوانی متغیرهای مستقل تحقیق

نام متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
اندازه مؤسسه	455	71/4
غیر سازمان حسابرسی	182	28/6
Audit- Size	637	100/0
تداوم همکاری	116	18/2
فاقد تداوم چهار سال متوالی رابطه	521	81/8
Audit-Tenure	637	100/0
مؤسسه حسابرسی		
با صاحبکار		

نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول پژوهش به این صورت مطرح شده بود که بین اندازه مؤسسه حسابرسی و هزینه سرمایه رابطه معنی داری وجود دارد. برای بررسی این فرضیه از تحلیل رگرسیون ترکیبی استفاده شده است. در الگوی رگرسیون فرض شده است که چند متغیر توضیحی وجود دارند که بر روی متغیر وابسته تأثیر می‌گذارند. نتایج آزمون این فرضیه در جدول شماره 3 نشان داده شده است.

در جدول شماره 3 آماره دوربین واتسون با مقدار $1/824$ حاکی از آن است که الگو فاقد خودهمبستگی است. هر چند آماره دوربین واتسون فاصله محسوسی با مدار 2 دارد. در صورتی که مقدار دوربین واتسون 2 باشد، همبستگی خطاهای الگوی رگرسیون، صفر است. بنابراین، هر چه مقدار دوربین واتسون، به 2 نزدیکتر باشد، میزان همبستگی خطاها کمتر است. یکی از مفروضه‌های استفاده از آزمون‌های پارامتریک وجود رابطه خطی بین متغیرهای مستقل و وابسته است. این آزمون در تحلیل رگرسیون با یک آزمون کلی و با آماره F انجام می‌شود. سطح معناداری آماره فیشر ($0/000$) کوچکتر از سطح خطای قابل قبول، یعنی $0/05$ است؛ در نتیجه، ضریب کلی آزمون پذیرفته شده است.

جدول شماره 3. نتایج تحلیل رگرسیون برای آزمون فرضیه اول تحقیق

نام متغیر	ضریب	خطای	آماره t	سطح
ضریب ثابت	0/2694	0/7935	0/3395	0/7344
رشد شرکت	0/0619	0/0271	2/2819	0/0229
اهرم مالی	0/2197	0/1639	1/3399	0/1809
بتا	0/0417	0/0159	2/6260	0/0089
اندازه شرکت	0/0471	0/0576	0/8177	0/4139
کیفیت سود	0/0142	0/0035	0/0437	0/0001
اندازه مؤسسه حسابرسی	-0/1685	0/0789	-2/1349	0/0332
ضریب تعیین	0/2675	میانگین متغیر وابسته		1/0176
ضریب تعیین تعدیل شده	0/1372	انحراف متغیر وابسته		0/4960
آماره F	2/7538	آماره دوربین واتسون		1/8245
سطح معناداری F	0/0000	آماره هاسمن	آماره مربع کا	14/0829
		سطح معناداری		0/0301

متغیر وابسته: هزینه سرمایه، تعداد دوره: 7، تعداد مقطع: 91، تعداد مشاهده شده: 637

از میان شش متغیر توضیحی الگو، تأثیر متغیر مستقل اندازه واحد حسابرسی و متغیرهای کنترل رشد شرکت، بتا و کیفیت سود حداقل در سطح اطمینان 95% مورد تایید است. به بیان دیگر، آماره t این متغیرها بزرگتر از قدرمطلق 1/96 و سطح معناداری آنها کوچکتر از 0/05 است. تأثیر متغیرهای کنترل اهرم مالی و اندازه شرکت معنادار نیست. با توجه به اینکه سطح معناداری آزمون هاسمن کوچکتر از 0/05 می باشد، بنابراین، الگو با اثر ثابت مورد آزمون قرار گرفته است. ضریب تشخیص الگو با مقدار 0/267 بیانگر آن است که متغیر مستقل اندازه مؤسسه حسابرسی به همراه پنج متغیر دیگر حدود 26% از تغییرات هزینه سرمایه را توجیه می کند. شیب متغیر مستقل اندازه مؤسسه حسابرسی در کنار متغیرهای کنترل دیگر بر متغیر هزینه سرمایه، معکوس و معنادار است و فرضیه تحقیق دال بر معکوس بودن رابطه پذیرفته شده است.

جدول شماره 4. نتایج تحلیل رگرسیون آزمون فرضیه دوم تحقیق

نام متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
ضریب ثابت	0/5682	0/7935	0/7161	0/4742
رشد شرکت	0/0674	0/0269	2/5030	0/0126
اهرم مالی	0/0172	0/1622	1/0614	0/2890
بتا	0/0419	0/0158	2/2661	0/0080
اندازه شرکت	0/0414	0/0572	0/7239	0/4695
کیفیت سود	0/0146	0/0035	4/1925	0/0000
تداوم همکاری مؤسسه با صاحبکار	-0/3064	0/0858	-3/5724	0/0004
ضریب تعیین	0/2783	میانگین متغیر وابسته		1/0176
ضریب تعیین تعدیل شده	0/1500	انحراف متغیر وابسته		0/4960
آماره F	2/169	آماره دوربین واتسون		1/8143
سطح معناداری F	0/0000	آماره هاسمن	آماره مربع کا	19/1205
		سطح معناداری		0/0040

متغیر وابسته: هزینه سرمایه، تعداد دوره: 7، تعداد مقطع: 91، تعداد مشاهده شده: 637

فرضیه دوم به این صورت مطرح شده بود که بین تداوم همکاری مؤسسه حسابرسی با صاحبکار و هزینه سرمایه رابطه معناداری وجود دارد. نتایج آزمون این فرضیه در جدول شماره 4 نشان داده شده است. در جدول شماره 4، آماره دورین واتسون الگو با مقدار $1/814$ حاکی از آن است که الگو فاقد خودهمبستگی است. سطح معناداری آماره فیشر کوچکتر از $0/05$ است؛ در نتیجه، ضریب کلی آزمون پذیرفته شده است. متغیر مستقل تداوم همکاری و متغیرهای کنترل رشد شرکت، بتا و کیفیت سود حداقل در سطح اطمینان 95% معنادار است. آماره t این متغیرها بزرگتر از قدرمطلق $1/96$ و سطح معناداری آنها کوچکتر از $0/05$ است. تأثیر متغیرهای کنترل اهرم مالی و اندازه شرکت معنادار نیست. ضریب تشخیص الگو با مقدار $0/278$ بیانگر این است که متغیر مستقل تداوم همکاری مؤسسه حسابرسی با صاحبکار به همراه پنج متغیر دیگر حدود 28% از تغییرات هزینه سرمایه را توجیه می‌کند. شیب متغیر مستقل تداوم همکاری مؤسسه حسابرسی با صاحبکار در کنار متغیرهای کنترل دیگر بر متغیر هزینه سرمایه معکوس و معنادار است و فرضیه تحقیق دال بر معکوس بودن رابطه بین تداوم همکاری مؤسسه حسابرسی با صاحبکار و هزینه سرمایه پذیرفته شده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این پژوهش رابطه بین کیفیت حسابرسی و هزینه سرمایه شرکت مورد بررسی قرار گرفت. بدین منظور، دو شاخص اندازه مؤسسه حسابرسی و تداوم همکاری مؤسسه با صاحبکار برای سنجش کیفیت حسابرسی در نظر گرفته شد، همچنین، برای محاسبه هزینه سرمایه از نسبت سود به قیمت تعدیل شده صنعت استفاده شد. نتیجه آزمون فرضیه اول نشان داد که بین اندازه مؤسسه حسابرسی و هزینه سرمایه، رابطه معکوس و معناداری وجود دارد؛ بدین معنی که شرکت‌هایی که از حساب‌رسان مؤسسات بزرگ حسابرسی استفاده می‌کنند؛ هزینه سرمایه کمتری دارند؛ چراکه مؤسسات حسابرسی بزرگتر، علاقه مند هستند که شهرت بهتری در بازار کار به دست آورند. این مؤسسات به دلیل دسترسی به منابع و

امکانات بیشتر برای آموزش حسابرسان خود و انجام آزمون‌های مختلف، خدمات حسابرسی را با کیفیت بالاتر ارائه می‌کنند. نتیجه مزبور، مشابه نتایج پژوهش‌های فرناندو و همکاران (2008)، مانسی و همکاران (2004) می‌باشد؛ ولی با نتیجه پژوهش آذین‌فر و حساس‌یگانه (1389)، مبنی بر اینکه اندازه مؤسسه حسابرسی باعث ارتقای کیفیت حسابرسی نمی‌شود، مغایر است.

نتیجه آزمون فرضیه دوم نشان داد که بین تداوم همکاری مؤسسه حسابرسی با صاحبکار و هزینه سرمایه شرکت‌ها رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. بنابراین، تداوم همکاری مؤسسه حسابرسی با صاحبکار باعث ارتقای کیفیت حسابرسی در ایران می‌شود و در نتیجه، شرکت‌هایی که ارتباط خود را با مؤسسه حسابرسی برای چهار سال متوالی حفظ می‌کنند، متحمل هزینه سرمایه کمتری نسبت به سایر شرکت‌ها می‌شوند. این نتیجه، مشابه نتایج پژوهش‌های انجام شده توسط فرناندو و همکاران (2008) است و مغایر با نتایج جکسون و همکاران (2007)، و کمران و همکاران (2005) می‌باشد. به طور کلی، نتایج فرضیه‌های پژوهش، نشان می‌دهد که با افزایش کیفیت حسابرسی، هزینه سرمایه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، کاهش می‌یابد همان‌طور که استاکز و همکاران (2009)، نیز با استفاده از شاخص‌های دیگر کیفیت حسابرسی به نتیجه مشابهی دست یافته‌اند. بر اساس نتایج این پژوهش، می‌توان پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه نمود:

1- نتایج آزمون فرضیه اول نشان می‌دهد که بزرگ بودن اندازه مؤسسه حسابرسی، باعث افزایش کیفیت حسابرسی می‌شود. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که شرکت‌های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، از موسسات حسابرسی بزرگتر برای حسابرسی شرکت خود استفاده نمایند.

2- با توجه به نتایج آزمون فرضیه دوم، به شرکت‌های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پیشنهاد می‌شود که به منظور افزایش کیفیت حسابرسی و کاهش هزینه سرمایه شرکت، سعی نمایند با دانش و آگاهی، موسسات حسابرسی‌ای را انتخاب کنند که بتوانند همکاری خود را برای مدتی مداوم حفظ نمایند.

- با توجه به نتایج این پژوهش برای پژوهش‌های آینده توصیه‌های زیر را می‌توان ارائه نمود:
- 1- بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی و هزینه سرمایه شرکت با استفاده از شاخص‌های دیگر کیفیت حسابرسی از قبیل حق الزحمه، دعاوی حقوقی، و توانایی حسابرسان.
 - 2- از آنجا که کیفیت بالای حسابرسی ریسک اطلاعاتی را کاهش می‌دهد، به نظر می‌رسد می‌تواند باعث افزایش قیمت سهام شرکت شود. بنابراین، بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی و قیمت گذاری سهام شرکت پیشنهاد می‌شود.
 - 3- بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر تجدید ارائه صورت‌های مالی.

یادداشت‌ها

1. Fernando	2. Francis
3. Ahmed	4. De Angelo
5. Stokes	6. Wallace
7. Lambert	8. Risk Sharing
9. Karjalainen	10. Chen
11. Choi	12. Mansi
13. Kim	14. Myers
15. Carcello and Nagy	16. Cameran
17. Jackson	18. Gray

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مأخذ

- آذین‌فر، کاوه و یحیی حساس‌یگانه. (1386). رابطه بین کیفیت حسابرسی و اندازه حسابرس. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، 17 (61): 85-95.
- بولو، قاسم؛ مهام، کیهان و اسماعیل گودرزی. (1389). تغییر حسابرس مستقل و شفافیت اطلاعاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *دانش حسابداری*، 1 (1): 111-135.
- ثقفی، علی؛ رحمانی، علی و مجید معتمدی‌فاضل. (1389). هزینه حقوق صاحبان سهام و متغیرهای حسابداری محرک ریسک. *دانش حسابداری*، (2): 9-32.
- رحمانی، علی و فرهاد فلاح نژاد. (1389). تأثیر کیفیت اقلام تعهدی بر هزینه سرمایه سهام عادی. *پژوهش‌های حسابداری مالی*، 2 (3): 17-30.
- عرب‌مازار یزدی، محمد و طالبیان، سیدمحمد. (1388). کیفیت گزارشگری مالی، ریسک اطلاعاتی و هزینه سرمایه، فصلنامه مطالعات حسابداری، 6 (21): 1-30.
- نونهال‌نهر، علی‌اکبر؛ جبارزاده کنگرلویی، سعید، و یعقوب پورکریم. (1389). رابطه بین کیفیت حسابرس و قابلیت اتکای اقلام تعهدی. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، 17 (61): 55-70.
- هاشمی، سید عباس؛ فرهمند، شکوفه و شامیرزایی جشوقانی، ناصر. (1390). تأثیر محافظه کاری شرطی بر هزینه سرمایه سهام عادی. *دانش حسابداری*، 2 (7): 47-67.
- والاس، وندا. (1980). نقش اقتصادی حسابرسی در بازارهای آزاد و بازارهای تحت نظارت. مترجم: حامی امیراصلانی. تهران. انتشارات سازمان حسابرسی.
- Ahmed, A.S., Stephanie, J.R., and Tse, S. (2008). Audit quality, alternative monitoring mechanisms, and cost of capital: an empirical analysis. www.ssrn.com
- Carcello J. and Nagy A.L. (2004). Client size, auditor specialization and fraudulent financial reporting. *Managerial Auditing Journal*, 19: 651-668.
- Chen, H., Lobo, J.Z., and Wang, Y.G. (2010). Effect of audit quality on earning management and cost of equity capital: evidence from China. ssrn.com/abstract=1105539.
- Choi J.H., Kim, C., Kim, J.B., and Zang, Y. (2008). Audit office size, audit quality and audit pricing. <http://ssrn.com/abstract=1011096>.

- DeAngelo, L.E. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3:183-199.
- Fernando, G.D., Elder, R.J. and Abdel-Meguid, A.M. (2008). Audit quality attributes, client size and cost of capital. <http://ssrn.com/abstract=817286>.
- Francis, J., Lafond, R., Olsson, P. and Schipper, K. (2005). The market pricing of accruals quality. *Journal of Accounting & Economics*. 39 (2): 295-327.
- Gray, P., Koh, P.S. and Tong, Y.H. (2009). Accruals quality, information risk and cost of capital: evidence from Australia. *Journal of Business Finance and Accounting*, 36 (1 & 2): 51-72.
- Jackson, A.B., Moldrich, M., and Roebuck, P. (2007). Mandatory audit firm rotation and audit quality. *Managerial Auditing Journal*. 23 (5): 420-437.
- Kim, J.B., Chung, R., and Firth, M. (2003). Auditor conservatism, asymmetric monitoring, and earnings management. *Contemporary Accounting Research*. 20 (2): 323-359.
- Mansi, S. A., Maxwell, W.F. and Miller, D.P. (2004). Does auditor quality and tenure matter to investors? Evidence from the bond market. *Journal of Accounting Research*, 42 (4): 755-793.
- Myers, J.N., Myers, I.A., and Omer, T.C. (2003). Exploring the term of the audit client relationship and the quality of earnings. A case for mandatory auditor rotation. *Accounting Review*, 18 (3): 779-799.
- Stokes, D., Li, Y., Taylor, S., and Wong, L. (2009). Audit quality, Accounting attributes and the cost of equity capital. <http://ssrn.com/abstract=1481823>.